Національна система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму - це комплекс заходів, спрямованих на запобігання використанню фінансової системи країни для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму

Будь-яка система має багаторівневу ієрархічну структуру, що дозволяє кожному елементу зайняти свою нішу.

Система протидії відмивання коштів та фінансування тероризму має два рівні:

- міжнародний (глобальний)
- національний.

Кожен з рівнів має свою нормативно правову базу та інституційні компоненти

- *Предметом* регулювання в рамках національної системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму є правоохоронна діяльність з розслідування та кримінального переслідування відмивання коштів та фінансування тероризму, а також спеціальний комплекс фінансових, наглядових та оперативно-аналітичних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення фінансових операцій, пов'язаних із зазначеними злочинами.
- *Суб'єктами (учасниками)* відповідних відносин є компетентні державні органи, фінансові установи та інші фінансові посередники, а також юридичні та фізичні особи, які беруть участь в операціях з грошима чи іншим майном.

Структура системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму

Система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у рамках документів ООН, міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною, стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті ЄС, визнана обов'язковим елементом економічної безпеки сучасної держави

Структура системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму: інші підходи

За об'єктно-суб'єктними ознаками типову систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму можна поділити на такі три компоненти (блоки):

1. Фінансово-наглядовий блок, у межах якого, зокрема вирішуються завдання:

- а) ідентифікації учасників фінансових операцій та встановлення відповідних бенефіціарів;
- б) виявлення операцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням коштів чи фінансуванням тероризму;
- в) інформування про підозрілі операції уповноважених органів.

Учасниками відповідних відносин є насамперед фінансові установи та інші фінансові посередники, а також юридичні та фізичні особи, які користуються послугами для здійснення фінансових операцій. Крім того, до суб'єктів цього блоку належать регулюючі та наглядові органи, які забезпечують дотримання фінансовими посередниками відповідних вимог.

2. Оперативно-аналітичний блок (фінансова розвідка), уповноважений отримувати від фінансових посередників та аналізувати повідомлення, що містять конфіденційну фінансову інформацію, та при виявленні ознак відмивання коштів чи фінансування тероризму передавати відповідні матеріали правоохоронним органам. Відповідно до міжнародних стандартів зазначені функції покладаються на центральний (єдиний) національний орган (ПФР), який є інтеграційним елементом системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, що опосередковує зв'язок фінансово-наглядового та правоохоронних блоків.

3. Правоохоронний блок, що забезпечує розслідування фактів відмивання коштів та фінансування тероризму та кримінальне переслідування осіб, які вчинили зазначені злочини. Основними суб'єктами відповідних правовідносин є правоохоронні органи та особи, підозрювані в скоєнні таких злочинів

Оскільки відмивання грошей та фінансування тероризму представляють самостійні склади злочинів (за винятком тих випадків, коли фінансування тероризму є предикатним злочином для відмивання грошей), боротьба з ними може ставитись на національному рівні до компетенції різних правоохоронних органів.

Натомість інші суб'єкти цієї системи, включаючи фінансових посередників, наглядові органи та підрозділи фінансової розвідки, забезпечують комплексне попередження цих злочинів. Таким чином, саме фінансово-наглядовий блок у поєднанні з фінансовою розвідкою є загальною основою єдиної системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

1991 рік

Україна приєдналась до *Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин.*

1995 рік

Україна набула членство в Раді Європи та розпочала приєднання до європейських конвенцій із питань кримінального судочинства: *Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом* (дата підписання – 29 травня 1997 року), *Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах* (дата підписання Україною – 29 травня 1997 року, дата ратифікації – 16 січня 1998 року, дата набуття чинності – 9 червня 1998 року).

2000–2001 роки

Здійснюється імплементація норм європейського законодавства: встановлення кримінальної відповідальності за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, включення до *Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»* і *Закону України «Про банки та банківську діяльність»* окремих розділів щодо запобігання використанню фінансової системи з метою легалізації доходів.

Вересень 2001 року

На Пленарному засіданні ФАТФ визнала заходи, що вживаються Україною у сфері протидії відмиванню коштів, недостатніми. Причини щодо включення України були такими: № 4 – відсутність обов'язкового моніторингу всіх фінансових систем; № 8 – відсутність законів із приводу регулювання фінансових інститутів; № 10 – ненадання фінансової звітності щодо підозрілих фінансових операцій; № 11 – небажання фінансового сектора допомагати відповідним органам із приводу перешкоджання відмиванню брудних грошей; № 14 – фіктивні компанії; № 15 – складність визначення власників компаній; № 16 – складність визначення керівного складу компаній; № 23 – участь злочинних угруповань у відмиванні грошей; № 24 – відсутність законів, які регулювали б обмін інформацією між міжнародними правовими організаціями; № 25 – небажання приймати адекватні заходи у відповідь на порушення законодавства. Головний недолік – відсутність спеціального закону, спрямованого на запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, а також нестворення Україною свого національного Підрозділу фінансової розвідки. У результаті цього Україну віднесено до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері запобігання відмиванню коштів – «чорного списку».

Грудень 2001 року

Указом Президента України «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 10 грудня 2001 року № 1199 Кабінету Міністрів України доручено утворити в складі Міністерства фінансів України Державний департамент фінансового моніторингу зі статусом урядового органу державного управління, затвердити відповідне положення та вирішити інші питання його діяльності.

2002 рік

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 року № 35 у складі Міністерства фінансів України утворено Державний департамент фінансового моніторингу.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2002 року № 194 затверджено Положення про Державний департамент фінансового моніторингу.

У квітні 2002 року *Постановою Національного банку України № 164* затверджено рекомендації для банків із розробки програм протидії легалізації грошей, отриманих злочинним шляхом. Цим документом визначено 15 ознак, які можуть вказувати на «відмивання» грошей: немотивовану відмову клієнта в наданні відомостей про себе або від більш вигідних умов під час банківських операцій; явну невідповідність операцій, що проводяться клієнтом, профілю його діяльності; відсутність економічного змісту в операціях клієнта тощо.

Кабінет Міністрів України та Національний банк України *Постановою від 15 травня 2002 року № 678* затвердили на 2002 рік програму протидії легалізації («відмиванню») доходів, отриманих злочинним шляхом. 27 заходів цієї програми визначили основною метою створення ефективної системи протидії легалізації («відмиванню») злочинних доходів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 2002 року № 700 регламентовано порядок визначення критеріїв віднесення фінансових операцій до сумнівних.

У цьому році Україна ратифікувала Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом та прийняла *Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28 листопада 2002 року,* який у цілому відповідав міжнародним стандартам у сфері боротьби з кримінальними доходами *(Віденській і Страсбурзькій конвенціям, Директиві ЄС про запобігання використання фінансової системи з метою відмивання грошей та Базельським принципам щодо діяльності банків).*

20 грудня 2002 року на Пленарному засіданні ФАТФ приймає рішення про застосування до України економічних санкцій, які стосувались насамперед банківської сфери та сфери фінансових послуг.

2003 рік

У 2003 році продовжилась робота щодо доопрацювання та внесення змін до базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Це дало змогу значно вдосконалити інше законодавство у сфері надання фінансових послуг. З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази було внесено необхідні зміни до законів, які регулюють діяльність на ринку фінансових послуг.

Проведена робота суттєво наблизила українське законодавство до вимог Сорока рекомендацій ФАТФ та дала можливість усунути недоліки, визначені Критеріями 1, 5–8, 10, 11, 13–16, 25, наявність яких була підставою для включення України до «чорного списку» неспівпрацюючих країн.

* Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони. 2016. №* 1. С. 3749

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Січень – лютий 2003 року

Законом України від 6 лютого 2003 року внесено зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» у частині встановлення вимог щодо правил і програм внутрішнього фінансового моніторингу банків та інших фінансових установ, заборони анонімних (номерних) рахунків. Банкам надано повноваження отримувати для ідентифікації клієнтів дані як від самих клієнтів, так і від державних органів, а також встановлено 5-річний термін зберігання документів про здійснення підозрілих фінансових операцій і результати ідентифікації їх учасників.

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено новою статтею 166-9, яка встановила адміністративну відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання й протидії легалізації

Квітень – червень 2003 року

Для забезпечення роботи базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» прийнято низку нормативних актів.

4 квітня 2003 року Верховна Рада України внесла зміни до статті 209 Кримінального кодексу України та надала нове визначення самого поняття легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, як «вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскування незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а також одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів».

Кримінальний кодекс України також доповнено новою статтею 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», яка визнала кримінальним злочином умисне неподання або подання завідомо недостовірної інформації про підозрілі фінансові операції, а також розголошення відомостей про них.

Згідно зі змінами до статті 112 *Кримінально-процесуального кодексу України* в справах про умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, досудове слідство може провадитись слідчими всіх правоохоронних органів.

З огляду на те, що згідно зі статтею 11 базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» однією з підстав віднесення фінансової операції до такої, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, є участь особи, зареєстрованої чи розташованої в країні (на території), яка не бере участь у міжнародному співробітництві у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, *Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 645* затверджено порядок визначення відповідних країн (територій), а *Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 419-р* затверджено перелік таких країн (територій).

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 644 затверджено Порядок реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу та порядок надання інформації Державним комітетом фінансового моніторингу (далі – Держфінмоніторинг).

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 646 затверджено Порядок взяття на облік Держфінмоніторингом фінансових операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Держфінмоніторингом видано *Наказ «Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» від 24 квітня 2003 року № 40*, яким встановлено вимоги до внутрішніх процедур суб'єктів фінансового моніторингу.

Наказом *Держфінмоніторингу від 12 травня 2003 року № 46* затверджено Вимоги до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

У травні 2003 року затверджено *Наказ Держфінмоніторингу «Про затвердження деяких форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та Інструкції щодо їх заповнення» № 48*, яким встановлено форми обліку й подання інформації про підозрілі фінансові операції, а також інструкції щодо заповнення цих форм.

Усі ці дії були частиною необхідної підготовки до початку дії базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».

12 червня 2003 року

Набрав чинності *Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»*. Держфінмоніторинг почав отримувати й обробляти повідомлення від суб'єктів фінансового моніторингу.

Червень 2003 року

У червні 2003 року Кабінет Міністрів України звернувся до Європейської контрольної групи ФАТФ із пропозицією ініціювати направлення до України експертної місії ФАТФ. У вересні того ж року в межах другого раунду оцінки Спеціального комітету експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL) Україну відвідала група експертів MONEYVAL разом із представниками ФАТФ. За результатами візиту в жовтні 2003 року Україною було представлено відповідний план подальших дій щодо вдосконалення національної системи фінансового моніторингу. З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази було внесено необхідні зміни до законів, які регулюють діяльність на ринку фінансових послуг. Внесені поправки забезпечили відповідність українського законодавства 40+9 Рекомендаціям ФАТФ та дали змогу усунути недоліки, наявність яких обумовила включення України до «чорного списку».

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Липень 2003 року

Прийнятий *Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму» від 22 липня 2003 року № 740* визначив подальші напрями розвитку національної системи боротьби з відмиванням коштів.

Керуючись статтею 1 цього указу, Держфінмоніторинг за участю всіх зацікавлених державних органів розробив проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму», який у вересні 2003 року Кабінетом Міністрів України подано до парламенту.

Законопроект імплементував положення нової редакції Сорока рекомендацій ФАТФ, Восьми спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму.

На виконання Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму» до парламенту подано також законопроект щодо визнання Держфінмоніторингу центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1565 утворено Міжвідомчу робочу групу з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, затверджено положення про неї, визначено керівника групи – першого заступника міністра фінансів – голову Держфінмоніторингу.

Не менш важливим етапом, передбаченим Указом Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму», стала ратифікація 4 лютого 2004 року *Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності.*

Указом також заплановано створити Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму (ЄІС). Створення системи передбачається шляхом об'єднання відповідних інформаційних ресурсів баз даних державних органів.

Одним з етапів на цьому шляху в подальшому стало затвердження Кабінетом Міністрів України розробленої Держфінмоніторингом і погодженої із зацікавленими органами Державної програми створення та функціонування ЄІС та Положення про цю систему.

2004 рік

Беручи до уваги виконання Україною взятих на себе зобов'язань щодо усунення виявлених недоліків, на Пленарному засіданні ФАТФ 26 лютого 2004 року її було виключено із «чорного списку» ФАТФ. Однак процедуру активного моніторингу, яка передбачає контроль за імплементацією загального законодавства, а також упровадження спеціальних законодавчих актів було продовжено щодо України ще на один рік.

Із серпня 2004 року розпочато створення територіальних структурних підрозділів Державного департаменту фінансового моніторингу, що мало значно поліпшити його взаємодію з державними й правоохоронними органами на місцях.

Держфінмоніторинг України у 2004 році став членом Егмонтської групи.

2005 рік

З 1 січня 2005 року Держфінмоніторинг України став центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом відповідно до *Указу Президента України «Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України» від 24 грудня 2004 року № 1527/2004.* Специфіка цього державного органу характеризується такими ознаками:

– спеціальний статус;

– вузькоспеціалізований характер діяльності;

– повноваження поширюються на діяльність фізичних осіб і юридичних осіб незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форми власності;

– можливість застосування заходів адміністративного примусу.

9 лютого 2005 року

У ході Пленарного засідання ФАТФ, що відбулось 9 лютого 2005 року, делегації України було повідомлено, що оскільки на момент виключення України із «чорного списку» основною рекомендацією ФАТФ була необхідність удосконалення імплементації нового законодавства для вдосконалення основ міжнародного співробітництва, а зазначений закон прийнято не було, то ФАТФ вирішила продовжити процедуру активного моніторингу України.

У серпні 2005 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 315-р було схвалено *Концепцію розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму на 2005–2010 роки.*

1 грудня 2005 року було прийнято *Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання міжнародного співробітництва у сфері запобігання фінансуванню тероризму»,* який набрав чинності 1 січня 2006 року.

Лютий 2006 року

З огляду на вжиті Україною заходи в лютому 2006 року ФАТФ визнала, що Україна усунула всі недоліки, виявлені в лютому 2004 року після виключення її із «чорного списку». ФАТФ прийняла рішення припинити процедуру активного моніторингу щодо України.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

2007 рік

19 червня 2007 року *проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 2847* прийнято Верховною Радою України в цілому як закон, який не набрав чинності, оскільки в цей період роботу Верховної Ради України було визнано нелегітимною.

У 2007 році Україна стала першою державою на пострадянському просторі, яку було обрано місцем проведення засідання Робочих груп Егмонт. Держфінмоніторинг України організував та провів у м. Києві засідання робочих груп Егмонтської групи, участь у якому взяли 125 представників підрозділів фінансових розвідок і міжнародних експертів.

2010–2011 роки

Період 2006–2009 років характеризується певним «застоєм» у національному законодавстві у сфері фінансового моніторингу, незважаючи на нові міжнародні стандарти, які з'явились у цій сфері. Унаслідок цього в лютому 2010 року ФАТФ включила Україну до переліку країн зі стратегічними недоліками в системі протидії відмиванню коштів – «сірого списку» ФАТФ. Разом з Україною до «сірого списку» потрапили ще 20 країн. ФАТФ закликала всі юрисдикції, які потрапили до «сірого списку», терміново та в межах запропонованих строків завершити імплементацію планів заходів. ФАТФ зазначила про ретельний контроль зі свого боку щодо імплементації цих планів заходів.

З метою усунення недоліків Україна спільно з Контрольною групою ФАТФ із питань міжнародного співробітництва (ICRG) розробила план дій, виконання якого було необхідною умовою для виключення України із зазначеного списку. З метою виконання узгодженого з ФАТФ плану дій було прийнято такі законодавчі акти:

– *Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 18 травня 2010 року № 2258,* який набрав чинності 21 серпня 2010 року;

– *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо арешту активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, та визначення порядку доступу до таких активів» від 21 квітня 2011 року № 3266,* який набрав чинності 19 травня 2011 року. Цим законом удосконалено процедуру арешту терористичних активів у цивільному порядку, а також визначено порядок доступу до таких активів відповідно до Третьої спеціальної рекомендації ФАТФ;

– *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 21 квітня 2011 року № 3267,* який набрав чинності 19 травня 2011 року. Цим законом криміналізовано маніпулювання на фондовій біржі та віднесено вказаний злочин до предикатних, що повною мірою відповідало Першій рекомендації ФАТФ;

– *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації» від 22 квітня 2011 року № 3306,* який набрав чинності 25 травня 2011 року. Цим законом інсайдерську торгівлю віднесено до предикатних злочинів, що повною мірою відповідало Першій рекомендації ФАТФ;

– *Указ Президента України «Про Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» від 13 квітня 2011 року № 466/2011,* згідно з яким Державний комітет фінансового моніторингу України було перетворено на Державну службу фінансового моніторингу України. З того часу Державна служба фінансового моніторингу України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України. Держфінмоніторинг входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

У Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року, затвердженій *Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 березня 2011 року № 190-р,* визначено заходи законодавчого, організаційного та інституційного характеру, спрямовані на забезпечення стабільного й ефективного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

20–24 червня 2011 року члени ФАТФ визнали, що Україна продемонструвала прогрес у вдосконаленні режиму протидії відмиванню коштів, у тому числі шляхом прийняття законів, які вирішили питання криміналізації відмивання коштів і фінансування тероризму, а також замороження активів терористів відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН № 1373. Рішенням Пленарного засідання ФАТФ в Україну направлено виїзну місію для підтвердження фактів початку імплементації необхідних реформ із метою усунення визначених ФАТФ недоліків.

5–6 вересня 2011 року відбувся візит експертів ФАТФ із метою оцінки стану виконання узгодженого з ФАТФ плану дій. За результатами проведеної місії експертами було затверджено звіт, у якому зазначено, що Україна імплементувала план дій, команда експертів може підтвердити, що процес упровадження необхідних реформ і дій розпочався та триває. Як наслідок, на пленарному засіданні ФАТФ, що проходило протягом 24–28 жовтня 2011 року, одноголосно було підтверджено, що Україна виконала взяті на себе зобов'язання, і прийнято рішення про припинення моніторингу України та виключення її з переліку країн, які мають стратегічні недоліки системи протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

16 лютого 2012 року

ФАТФ затверджено нові Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Уперше дію рекомендацій було поширено на протидію фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Ці стандарти визначили перспективи розвитку національної системи фінансового моніторингу на наступні роки.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

2013 рік

Держфінмоніторингом України з урахуванням Методології оцінки відповідності національних законодавств новим Стандартам ФАТФ (прийнятої в лютому 2013 року) за участю зацікавлених держаних органів підготовлено *нову редакцію проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»*.

Упродовж 2013 року прийнято також 23 акти, розробником яких був Держфінмоніторинг України. Серед них згадаємо такі:

– Указ Президента України «Про затвердження Угоди про створення Ради керівників підрозділів фінансової розвідки держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав» від 8 квітня 2013 року № 203/2013;

– Постанову Кабінету Міністрів України і Національного банку України «Про затвердження плану заходів на 2013 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 11 березня 2013 року № 155;

– Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2010 року № 747» від 9 жовтня 2013 року № 747;

– Постанову Кабінету Міністрів України та Національного банку України «Про затвердження плану заходів на 2014 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 25 грудня 2013 року № 971.

Завдяки проведеній роботі у 2013 році Україну виключено з процедур постійного моніторингу Комітету MONEYVAL.

14 жовтня 2014 року

14 жовтня 2014 року Верховною Радою України ухвалено *Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»*, який набрав чинності 6 лютого 2015 року.

Цей закон спрямовано на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства й держави, гарантування національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування бази даних для надання уповноваженим органам державної влади й компетентним органам іноземних держав можливості виявляти та розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням грошей та іншими незаконними фінансовими операціями.

Законом комплексно вдосконалено національне законодавство у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема, здійснено такі заходи:

1) запроваджено національну оцінку ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму та вдосконалено ризик-орієнтовний підхід;

2) визначено заходи щодо боротьби з фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

3) включено податкові злочини до числа предикатних до відмивання коштів;

4) запроваджено обов'язковий фінансовий моніторинг щодо національних публічних діячів і посадових осіб інших країн та міжнародних організацій;

5) знято порогові суми для здійснення фінансового моніторингу ріелторами й нотаріусами;

6) виключено осіб, які здійснюють операції з готівковими коштами на суму понад 150 000 грн, із числа суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок введення обов'язкового моніторингу таких операцій банківськими установами;

7) удосконалено процедуру зупинення фінансових операцій;

8) внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо таких питань:

а) підслідності злочинів, передбачених статтями 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» та 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» Кримінального кодексу України;

б) проведення досудового розслідування в провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях за статтею 209 Кримінального кодексу України у таких випадках:

– суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, вчинено за межами України, а легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – на території України;

– факт вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлено судом у відповідних процесуальних рішеннях.

Окрім цього, упродовж 2014 року у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму було прийнято нормативні акти. Так, Верховною Радою України прийнято *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» від 14 жовтня 2014 року № 1701-VII*, Міністерством фінансів України – 2 накази, Міністерством юстиції України – 1 наказ, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку – 2 рішення, Правлінням Національного банку України – 5 постанов.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Травень 2015 року
Прийнято *Постанову Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» від 26 червня 2015 року № 417,* розроблену відповідно до Закону України «Про Національний банк України», Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» з метою запобігання використанню банківської системи для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.
14–18 вересня 2015 року
З 14 по 18 вересня 2015 року в м. Страсбурзі на 48 Пленарному засіданні Спеціального Комітету експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (MONEYVAL) українською делегацією було презентовано третю доповідь щодо прогресу в Україні у сфері боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. За результатами обговорення Звіту прогресу України Комітет MONEYVAL схвалив представлену Україною інформацію та позитивно оцінив заходи, які вживаються Кабінетом Міністрів України в цій сфері. Така оцінка європейського співтовариства, у тому числі й позитивний результат місії експертів Європейського Союзу щодо виконання Україною вимог із лібералізації візового режиму у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, свідчать про цілеспрямовані й результативні кроки України на шляху реформування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.
Січень 2016 року
Кабінет Міністрів України схвалив *Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року,* яка набрала чинність 1 січня 2016 року. Метою цього документа є законодавче, організаційне й інституційне вдосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

- **Грудень 2019 р.**
- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361IX
- Спрямований на вдосконалення діючої системи фінансового моніторингу та приведення її у відповідність до світових стандартів
- **Травень 2021 р.**
- Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року
- **Січень 2022 р.**
- Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року
- **Грудень 2023 р.**
- План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року

Етапи розвитку системи ПВК/ФТ в Україні

Етап	Період	Характеристика
1й етап	1990–1999 рр.	– приєднання України до Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин; – ухвалення Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів і зловживанню ними»; – приєднання України до Ради Європи; – ратифікація Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом і Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах
2й етап	2000–2002 рр.	– Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з приховуванням неоподаткованих доходів, а також відмиванням доходів, одержаних незаконним шляхом» і покладання завдання на Державну податкову адміністрацію України щодо забезпечення виявлення фактів приховування від оподаткування або маскування незаконного походження доходів; – ухвалення спільної Постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України «Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)»; – **внесення України до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері запобігання відмиванню коштів (так званого чорного списку);** – розгляд Верховною Радою України першого проєкту закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; – Указ Президента України «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; – утворення й початок функціонування Державного департаменту фінансового моніторингу у складі Міністерства фінансів України; – ратифікація Україною Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (ETS N 90); – ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»

Етапи розвитку системи ПВК/ФТ

Етап	Період	Характеристика
3й етап	2003–2010 рр.	– звернення Кабінету Міністрів України до Європейської контрольної групи ФАТФ із пропозицією ініціювати направлення до України експертної місії ФАТФ; – візит до України групи експертів MONEYVAL разом із представниками ФАТФ; – зміни до законів України «Про банки і банківську діяльність» і «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; – внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення; **– ухвалення рішення про виключення України з переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері запобігання відмиванню коштів (так званого чорного списку);** – перший Меморандум про взаєморозуміння між Державним департаментом фінансового моніторингу, що діє у складі Міністерства фінансів України, та Підрозділом обробки фінансової інформації Королівства Бельгії щодо співробітництва у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом; – утворення Міжвідомчої робочої групи з дослідження методів і тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом; – набуття Державним департаментом фінансового моніторингу членства в Еґмонтській групі
4й етап	2010–2014 рр.	**– внесення України до так званого сірого списку Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);** – реорганізація Державного комітету фінансового моніторингу в Державну службу фінансового моніторингу України як центральний орган виконавчої влади; – нова редакція Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»; **– виключення України із «сірого списку» Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF);** – ухвалення 23 документів, розробником яких була Державна служба фінансового моніторингу України; – у другому читанні ухвалено новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» з урахуванням оновлених Рекомендацій ФАТФ

Етапи розвитку системи ПВК/ФТ

Етап	Період	Характеристика
5й етап	2015–2021 рр.	– ухвалення Постанови Національного банку України «Про затвердження Положення про провадження банками фінансового моніторингу»; – схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 р.; – ухвалення Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»; – ухвалення нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; – Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації фінансового моніторингу»; – Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації»
6й етап	2022 – дотепер	– затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року; – підписання Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо захисту фінансової системи України від дій держави, яка здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства до окремих стандартів FATF і вимог Директиви ЄС 2018/843»

ПЛАН ЗАХОДІВ,
спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року

Пропозиції стосувалися таких напрямів:

- удосконалення законодавства у досліджуваній сфері та його адаптація до міжнародних стандартів;
- підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших державних органів;
- координація системи запобігання та протидії;
- взаємодія із суб’єктами первинного фінансового моніторингу, неприбутковими організаціями та громадськістю;
- міжнародне співробітництво

ПЛАН ЗАХОДІВ,
спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року

- підготовка пропозицій щодо вдосконалення та уточнення окремих норм законодавства у сфері запобігання та протидії, а також забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у зазначеній сфері;
- урегулювання питання щодо інформування правоохоронних органів про операції з порушенням граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, зокрема шляхом запровадження стандарту та відповідної алгоритмізації обробки отриманих даних із одночасним роз'ясненням громадськості всіх етапів його функціонування;
- удосконалення механізмів здійснення нагляду суб'єктами державного фінансового моніторингу за суб'єктами первинного фінансового моніторингу щодо дотримання ними вимог до встановлення кінцевого бенефіціарного власника та повідомлення про виявлені розбіжності, зокрема шляхом обміну інформацією із компетентними органами іноземних держав;
- формування комплексної адміністративної звітності у сфері запобігання та протидії

- виявлення та припинення фактів переміщення через митний кордон України товарів із порушенням законодавства, зокрема лісоматеріалів, грошових коштів, дорогоцінних матеріалів та каміння, культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, шляхом здійснення спеціальних оперативних заходів (спільних операцій) на митній території України;
- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від податкових злочинів та протидію незаконному перерахуванню коштів за кордон суб'єктами господарювання, зокрема через офшорні зони;
- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від злочинів, пов'язаних із корупційними діяннями, зокрема нецільовим використанням та/або розкраданням бюджетних коштів

- ужиття заходів щодо реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, зокрема щодо розбудови платіжної інфраструктури та зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового шляхом: підвищення рівня фінансової інклюзії, зокрема стимулювання розвитку платіжної інфраструктури, удосконалення дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів для отримання фінансових послуг (зокрема Системи BankID Національного банку), підвищення фінансової грамотності;
- розвитку безготівкових розрахунків (зокрема нових платіжних технологій, нових стандартів і форматів платежів (ISO 20022), розвитку Національної платіжної системи “Український платіжний простір”, кібербезпеки);
- виявлення та протидії фінансовому шахрайству;
- здійснення заходів з метою протидії використанню учасниками платіжного ринку технологій карткових платіжних систем для здійснення переказів на користь суб’єктів, що провадять незаконну діяльність

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» всіх суб’єктів боротьби з тероризмом можна представити у двох групах:

- суб’єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції;
- суб’єкти, які залучаються до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності.

Координацію діяльності наведених суб’єктів здійснює Антитерористичний центр при СБУ

Суб’єкти боротьби з тероризмом в Україні

Категорія суб’єктів	Перелік суб’єктів
Суб’єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції	– Служба безпеки України; – Міністерство внутрішніх справ України; – Національна поліція; – Міністерство оборони України; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; – Управління державної охорони України; – Бюро економічної безпеки України
Суб’єкти, які залучаються до участі у здійсненні заходів, пов’язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності	– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; – Служба зовнішньої розвідки України; – Міністерство закордонних справ України; – Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров’я; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; – центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику; – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику

Завдання СБУ у протидії тероризму

Виявлення терористичних загроз

- СБУ проводить оперативно-розшукові заходи для виявлення осіб і груп, які готують або здійснюють терористичні акти. Це включає збір і аналіз інформації, проведення спостережень і перевірок

Попередження терористичних актів

- СБУ вживає заходів з метою попередження терористичних актів. Це може включати запобіжне затримання осіб, підозрюваних у терористичній діяльності, знешкодження вибухових пристроїв та інші заходи.

Методи боротьби з тероризмом, які використовує СБУ

Оперативно-розшукова діяльність

- СБУ здійснює оперативно-розшукові заходи для виявлення та нейтралізації терористичних загроз. Це включає спостереження, прослуховування, перевірка документів та інші заходи. Юридичний висновок забезпечує правову підтримку таких заходів та їх відповідність правам людини.

Спеціальні операції

- СБУ проводить спеціальні операції зі знешкодження або затримання терористів, що можуть включати застосування сили. Консультація адвоката допомагає забезпечити правовий супровід таких операцій та мінімізувати правові ризики.

Міжнародне співробітництво

- СБУ співпрацює з міжнародними організаціями та спецслужбами інших країн для боротьби з тероризмом на глобальному рівні. Письмова консультація адвоката може бути необхідною для правового супроводу міжнародної співпраці та забезпечення відповідності заходів міжнародним стандартам.

Громадська просвіта

- СБУ проводить заходи з інформування населення про терористичні загрози та методи їх попередження. Це включає проведення тренінгів, лекцій та розповсюдження інформаційних матеріалів.

Антитерористичний центр при СБУ

Антитерористичний центр при СБУ — постійна структурна одиниця Служби безпеки України з координації взаємодії суб'єктів антитерористичної діяльності, а також проведення антитерористичних операцій.

- розробляє засади, програми щодо боротьби з тероризмом;
- збирає, аналізує та оцінює інформацію про стан і тенденції розвитку тероризму в Україні та за її межами;
- організовує та проводить антитерористичні операції, заходи щодо попередження, виявлення та припинення терористичної діяльності, а також командно-штабні навчання і тренування;
- бере участь у підготовці міжнародних договорів України та надає пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом;
- взаємодіє зі спецслужбами, правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з проблем антитерористичної діяльності

- Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією України організовує боротьбу з тероризмом шляхом забезпечення і підтримання громадської безпеки та охорони громадського порядку, участі у межах своїх повноважень у запобіганні, виявленні та припиненні правопорушень терористичного спрямування, виконання інших завдань щодо боротьби з тероризмом, визначених законодавством

Усі інститути, які входять у національну систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, можна об'єднати і класифікувати.

Правильно налагоджена взаємодія всіх інститутів забезпечує ефективне функціонування системи

1. Фінансово-кредитні та фінансово-посередницькі інститути, що виконують функції:

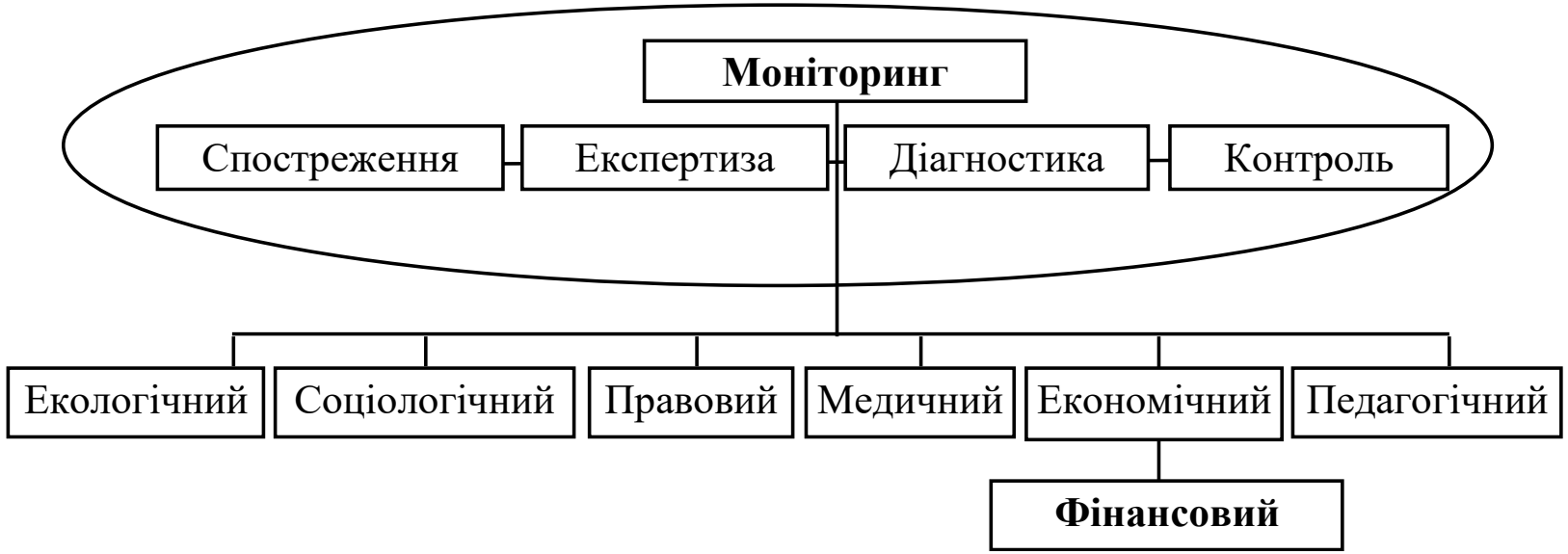
- ідентифікацію учасників фінансових операцій;
- виявлення операцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням коштів чи фінансуванням тероризму;
- інформування про підозрілі операції уповноважених органів.

2. Фінансово-наглядові, контролюючі та фіскальні інститути, до функціональних обов'язків яких входить нагляд та контроль за дотриманням законодавства та відповідних вимог у галузі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму

3. Інститути фінансової розвідки, уповноважені законодавством країни приймати від фінансово-кредитних установ, фінансових посередників відповідні повідомлення, здійснювати їх ретельний аналіз, з метою виявлення ознак відмивання коштів та фінансування тероризму передавати відповідні матеріали правоохоронним органам

4. Правоохоронні інститути, що забезпечують попередження, самостійне виявлення фактів легалізації злочинних доходів, перевірку інформації, що надходить від інститутів фінансової розвідки, документування протиправних дій, розслідування, розшук осіб та майна, придбаного в результаті скоєння злочину та ін.

Місце фінансового моніторингу у видовій мережі

Підходи до розуміння фінансового моніторингу

- в юридичній площині наводиться основне призначення фінансового моніторингу
- економічна площина розкриває методи та засоби його здійснення.

В результаті проведення заходів фінансового моніторингу виявляються операції з грошовими коштами, майном, які були отримані в результаті незаконного використання коштів, що належать державі або іншим суб’єктам на праві власності.

- **Фінансовий моніторинг** – сукупність заходів, що вживаються суб’єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу.

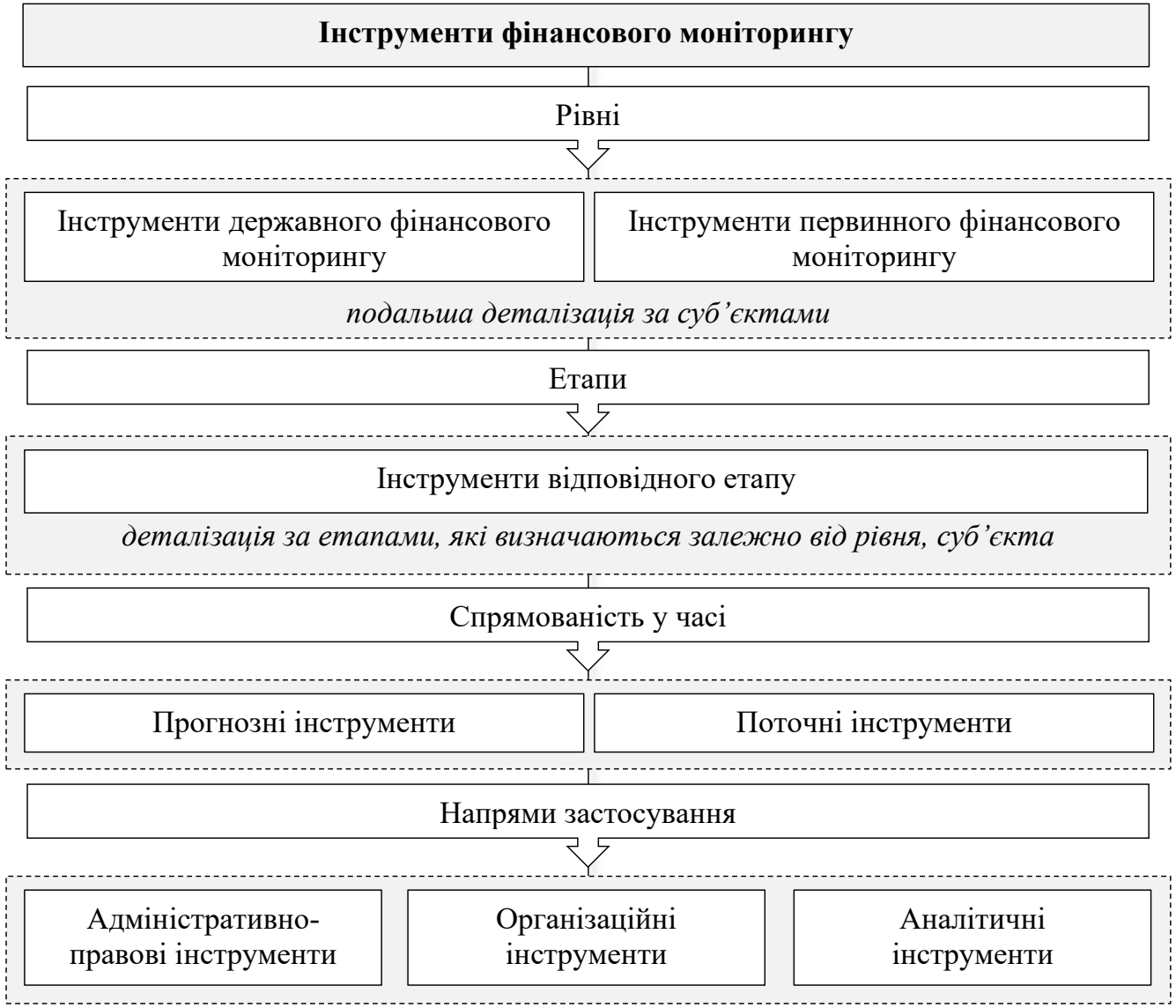
Принципи фінансового моніторингу

- Більш детально читати тут: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1900/1918

- **Інструменти фінансового моніторингу** – це засоби, які використовуються суб’єктами фінансового моніторингу для боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму

- Більш детально читати тут:
- https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1807/1821

- **Національна система фінансового моніторингу** – це сукупність взаємопов’язаних елементів всередині однієї країни у сфері адміністративних, фінансових та правових відносин, які доповнюють один одного та формують єдиний механізм для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму з врахуванням її національних стандартів та особливостей правової системи, які представлено сукупністю державних інституцій.

Формування системи фінансового моніторингу

Рівні системи фінансового моніторингу

Державний фінансовий моніторинг - сукупність заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу і спрямовуються на виконання вимог законодавства та іншого законодавства у сфері запобігання та протидії:

- **державний фінансовий моніторинг спеціально уповноваженого органу** - сукупність заходів із збору, обробки та аналізу інформації про фінансові операції, що подається до спеціально уповноваженого органу суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу та іншими державними органами, відповідними органами іноземних держав, іншої інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та/або фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення та/або з іншими незаконними фінансовими операціями, а також заходів з перевірки такої інформації згідно із законодавством України та інших заходів, спрямованих на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;
- **державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу** - сукупність заходів, що вживаються іншими суб'єктами, визначеними законодавством, і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

Первинний фінансовий моніторинг - сукупність заходів, які вживаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу і спрямовані на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії

Суб’єкти первинного фінансового моніторингу

- 1) банки, страховики (у тому числі під час здійснення діяльності з перестрахування), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- 2) оператори платіжних систем;
- 3) професійні учасники організованих товарних ринків;
- 4) професійні учасники ринків капіталу, крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами;
- 5) оператори поштового зв’язку, які надають фінансові платіжні послуги та/або послуги поштового переказу, та/або послуги із здійснення валютних операцій;
- 6) філії або представництва іноземних суб’єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України;
- 7) спеціально визначені суб’єкти первинного фінансового моніторингу (крім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин):
- а) суб’єкти аудиторської діяльності;
- б) бухгалтери, суб’єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;
- в) суб’єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування;

Суб’єкти первинного фінансового моніторингу

- г) адвокатські бюро, адвокатські об’єднання та адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально;
- ґ) нотаріуси;
- д) суб’єкти господарювання, що надають юридичні послуги;
- е) особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, трастами та іншими утвореннями без статусу юридичної особи;
- є) суб’єкти господарювання, що надають посередницькі послуги та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном;
- ж) суб’єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них;
- з) суб’єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри;
- и) суб’єкти господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності;
- 8) постачальник послуг, пов’язаних з обігом віртуальних активів;
- 9) інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.

- **Державні суб’єкти фінансового моніторингу**, до яких належать Національний банк України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України, Державна служба фінансового моніторингу України, відповідають за розробку загальних правил, якими повинні керуватися первинні суб’єкти фінансового моніторингу, отримують від них інформацію та приймають кінцеві рішення. А вже **первинні суб’єкти**, керуючись нормативно-правовими документами в сфері фінансового моніторингу та встановленими правилами, здійснюють заходи фінансового моніторингу (заходи належної перевірки, зокрема ідентифікація та верифікація особи, встановлення мети та характеру ділових відносин, забезпечення актуальності документів, моніторинг ділових відносин; повідомлення державних суб’єктів фінансового моніторингу, якщо є інші ознаки порогової операції).

Об’єкт фінансового моніторингу - дії з активами, пов’язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання таких активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників

До фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, відносить:

- порогові фінансові операції;
- підозрілі фінансові операції (діяльність).

Основна особливість **підозрілих** фінансових операцій полягає в тому, що їх ідентифікація не залежить від розміру суми транзакції.

Основною умовою є наявність у суб’єкта первинного фінансового моніторингу обґрунтованих сумнівів або достатніх підстав вважати, що ці операції є результатом злочинної діяльності або пов’язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення

Критерії визнання порогових фінансових операцій

Сума фінансової операції дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень або суму в іноземній валюті/банківських металах/інших активах, гривневий еквівалент якої за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів на момент проведення фінансової операції дорівнює або перевищує зазначену суму. Для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри, встановлено виняток – поріг зменшено до 55 тисяч гривень

Фінансові операції, якщо:

- хоча б одна із сторін-учасників фінансової операції має реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі, що здійснює збройну агресію проти України, та/або в державі (юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;
- якщо однією із сторін - учасників фінансової операції є особа, яка має рахунок у банку, зареєстрованому в зазначеній державі (юрисдикції);
- кінцевий бенефіціарний власник учасника фінансової операції-клієнта є громадянином чи має постійне місце проживання в державі, що здійснює збройну агресію проти України

Фінансові операції політично значущої особи, членів його сім'ї та/або осіб, пов'язаних з політично значущою особою (PEPs). Пороговою буде вважатись фінансова операція виключно фізичної особи, яка відноситься до PEPs.
Операції юридичних осіб, кінцевими бенефіціарними власниками яких є зазначені вище PEPs, до порогових не відносяться, тому по відношенню до юридичних осіб зазначена ознака не спрацьовує

Платіжні операції з переказу коштів за кордон (у тому числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон). Пороговою буде будь-яка платіжна операція з переказу за кордон, незалежно від призначення платежу та особи, яка її ініціює (фізична або юридична особа)

Фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів). В цьому випадку не має значення, хто є учасником операції, та напрямок руху готівкових коштів (переказ або отримання)

Фінансові операції електронного резидента (е-резидента)